

K Z O M U N I A K A T
Z B A D A Ń

Warszawa, luty 2012

www.cbos.pl ● sekretariat@cbos.pl

BS/23/2012

**POTENCJAŁ SPOŁECZNIKOWSKI
I ZAANGAŻOWANIE POLAKÓW
W WOLONTARIAT**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
13 stycznia 2011 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Problematykę związaną z kształtowaniem społeczeństwa obywatelskiego poruszamy w badaniach CBOS już od dekady. Dokładnie co dwa lata nasi ankieterzy pytają respondentów o ich zaufanie do innych i gotowość do działalności dobroczynnej oraz pracy społecznej. W styczniowym sondażu¹ ponownie poruszyliśmy te kwestie, a uzyskane wyniki omawiamy w kilku komunikatach². W niniejszym zanalizowano społecznikowski potencjał Polaków, podjęto też próbę oszacowania ogólnego poziomu zaangażowania w wolontariat – dobrowolną i nieodpłatną pracę podejmowaną na rzecz dobra wspólnego i osób potrzebujących.

POTENCJAŁ SPOŁECZNIKOWSKI

Predyspozycje do pracy społecznej są funkcją jednostkowych przekonań oraz – pośrednio – wzorów dostępnych w najbliższym otoczeniu. Do oceny potencjału społecznikowskiego Polaków wykorzystujemy więc dwojakiemu rodzaju wskaźniki: sprawdzamy zarówno ogólne nastawienie ankietowanych do kooperacji ze światem zewnętrznym, jak i skalę zaangażowania *pro publico bono* postrzeganego w ich środowisku.

ALTRUIŚCI CZY EGOIŚCI?

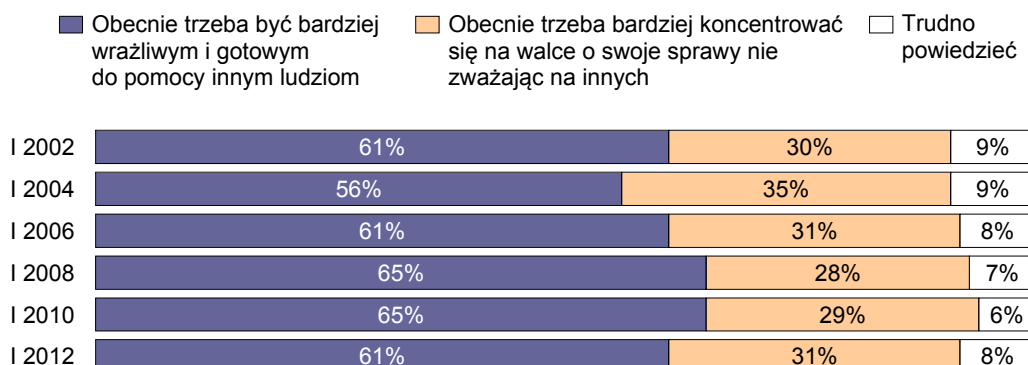
Od początku naszych badań nie zmieniły się deklaracje dotyczące preferowanych zasad, jakimi powinno rządzić się życie społeczne. Podobnie jak we wcześniejszych pomiarach, przeważająca część badanych (61%) wyraża przekonanie, że w dzisiejszych czasach należy stawiać na solidarność międzyludzką. Co trzeci ankietowany (31%) ponad wrażliwość na potrzeby innych przedkłada indywidualizm – twierdzi, że trzeba walczyć tylko o swoje sprawy i nie zważać na potrzeby innych.

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (260) przeprowadzono w dniach 5 – 11 stycznia 2012 roku na liczącej 1058 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

² Por. komunikat CBOS „Dobroczynność Polaków w czasach światowego kryzysu”, styczeń 2012 (oprac. R. Boguszewski), „Aktywność społeczna w organizacjach obywatelskich”, luty 2012 (oprac. R. Boguszewski), „Gotowość Polaków do współpracy w latach 2002–2012”, luty 2012 (oprac. K. Kowalczyk). Komunikaty poświęcone problematyce zaufania społecznego w przygotowaniu.

RYS. 1. PRZECZYTAM PANU(I) DWIE OPINIE DOTYCZĄCE ŻYCIA SPOŁECZNEGO W POLSCE. CHCIELIBYŚMY, ABY WYBRAŁ(A) PAN(I) TĘ OPINIĘ, KTÓRA JEST BLIŻSZA PANA(I) POGLĄDOM

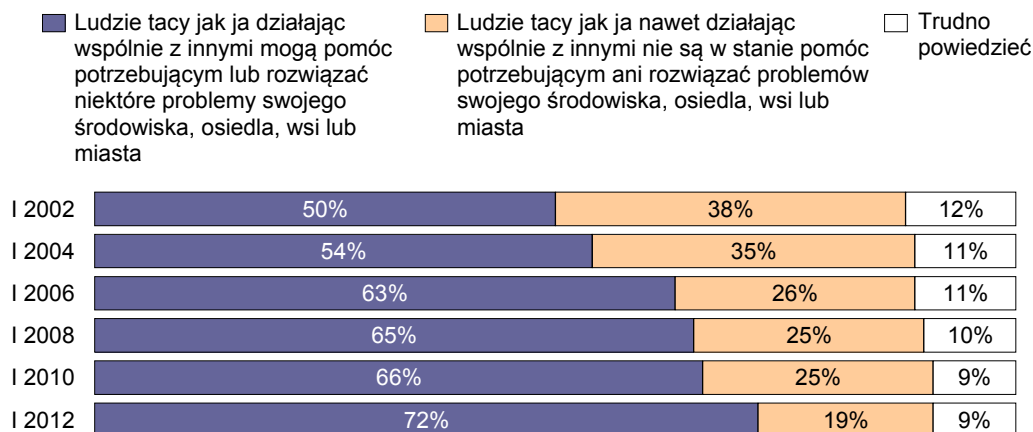

Wprawdzie respondenci preferujący zachowania altruistyczne dominują we wszystkich grupach socjodemograficznych, jednak opinie na ten temat są do pewnego stopnia zróżnicowane społecznie. Gotowości wspierania innych sprzyja dojrzały wiek – powyżej 34. roku życia, zamieszkiwanie w mieście – najlepiej powyżej 500 tys. ludności, wyższe wykształcenie, prawicowa orientacja polityczna i większe zaangażowanie religijne. Ponadprzeciętne przyzwolenie dla egoizmu cechuje natomiast bezrobotnych (47%), mężczyzn (40%), osoby młode, w tym uczniów i studentów (40%), a w grupach zawodowych: średni personel i techników (40%), pracowników usług (40%), robotników oraz osoby prowadzące własną działalność poza rolnictwem (37%) – zob. tabela aneksowa.

WIARA W SKUTECZNOŚĆ WSPÓLNEGO DZIAŁANIA

W ciągu dziesięciu lat umocniła się wiara w skuteczność wspólnego działania. O ile w 2002 roku pogląd, iż działając razem można przyczynić się do rozwiązania niektórych problemów swojego środowiska podzieliała połowa badanych (50%), to w najnowszym pomiarze wyraziło go niemal trzy czwarte ankietowanych (72%).

RYS. 2. PRZECZYTAM PANU(I) DWIE OPINIE DOTYCZĄCE ŻYCIA SPOŁECZNEGO W POLSCE. CHCIELIBYŚMY, ABY WYBRAŁ(A) PAN(I) TĘ OPINIĘ, KTÓRA JEST BLIŻSZA PANA(I) POGLĄDOM

Przekonanie o skuteczności wspólnych działań jest częstsze wśród osób mających mniej niż 45 lat, żyjących w większych aglomeracjach, lepiej wykształconych i sytuowanych. W grupach społeczno-zawodowych wierze w sens współpracy sprzyja młody wiek, pełnienie funkcji kierowniczej, oraz praca na własny rachunek poza rolnictwem, podczas gdy najrzadziej deklarują ją renciści, emeryci i robotnicy niewykwalifikowani.

We wszystkich grupach społecznych ostatnie dziesięciolecie przyniosło umocnienie przekonania o efektywności wspólnego działania na rzecz społeczności lokalnej. W stosunku do poprzedniego pomiaru, największy wzrost odsetka osób uważających, że działając wspólnie z innymi mogą pomóc potrzebującym lub rozwiązać niektóre problemy swojego środowiska odnotowaliśmy wśród respondentów żyjących w mniejszych miejscowościach, gorzej sytuowanych, robotników wykwalifikowanych (od 2010 roku wzrost o 18 punktów), rolników (wzrost o 18 punktów) i pracujących na własny rachunek (wzrost o 20 punktów). Pewne zachwianie tej wiary obserwujemy w gronie uczniów i studentów (od 2010 roku spadek o 7 punktów) oraz średniego personelu technicznego (spadek o 12 punktów).

Tabela 1

Cechy społeczno-demograficzne	Odsetki badanych deklarujących, że ludzie tacy jak oni działając wspólnie z innymi mogą pomóc potrzebującym lub rozwiązać niektóre problemy swojego środowiska, osiedla, wsi lub miasta (według terminów badań)*					
	2002	2004	2006	2008	2010	2012
Ogółem	50	54	63	65	66	72
Płeć						
Mężczyźni	52	57	64	65	67	72
Kobiety	47	51	62	65	64	72
Wiek						
18–24 lata	44	59	73	76	72	79
25–34	59	61	71	76	71	81
35–44	53	59	60	67	74	77
45–54	52	53	63	64	59	68
55–64	49	54	61	58	61	71
65 lat i więcej	39	39	53	50	57	62
Miejsce zamieszkania						
Wieś	43	52	63	65	60	70
Miasto do 20 tys.	51	59	50	77	69	76
20–100 tys.	55	54	64	60	60	69
101–500 tys.	49	54	66	66	70	73
501 tys. i więcej mieszkańców	63	59	71	59	80	78
Wykształcenie						
Podstawowe	41	46	52	54	55	62
Zasadnicze zawodowe	44	51	63	63	59	70
Średnie	56	57	67	69	70	73
Wyższe	65	75	80	81	82	88
Grupa społeczno-zawodowa (pracujący)						
Kadra kierownicza, specjaliści z wyższym wykształceniem	70	67	87	80	78	85
Średni personel, technicy	66	69	74	69	83	71
Pracownicy administracyjno-biurowi	53	58	64	69	70	78
Robotnicy wykwalifikowani	42	55	57	67	58	76
Robotnicy niewykwalifikowani	42	44	45	66	66	64
Rolnicy	41	55	75	79	61	79
Pracujący na własny rachunek	59	70	84	66	72	92
Bierni zawodowo						
Renciści	44	41	53	53	51	57
Emeryci	42	46	56	51	60	65
Uczniowie i studenci	71	69	73	71	84	77
Bezrobotni	42	52	57	72	62	70
Dochody na jedną osobę w gospodarstwie domowym (w nawiasach przedziały dochodów stosowane w poprzednich latach)						
Do 500 (do 300, do 299) zł	51	50	65	69	60	72
501–750 (301–500, 300–399) zł	40	51	56	57	62	77
751–1000 (501–900, 400–599) zł	52	49	67	66	61	70
1001–1500 (901–1200, 600–800) zł	50	60	71	69	71	67
Powyżej 1500 (1200) zł	65	65	80	77	77	81
Ocena warunków materialnych gospodarstwa domowego						
Złe	40	46	55	51	49	62
Średnie	53	51	60	66	61	69
Dobre	57	71	78	72	76	80
Uczestnictwo w praktykach religijnych						
Kilka razy w tygodniu	63	61	65	72	66	66
Raz w tygodniu	52	55	67	67	68	73
1–2 razy w miesiącu	40	51	57	67	64	76
Kilka razy w roku	48	55	63	61	61	70
W ogóle nie uczestniczy	45	48	51	57	64	72

* Ze względu na ograniczoną liczebność próby zmiany deklaracji w poszczególnych grupach (zwłaszcza tych mniej licznych – patrz liczebności w tabeli 2) należy traktować z dużą ostrożnością

SPÓŁCZYNICY W ŚRODOWISKU ANKIETOWANYCH

Od 2008 roku systematycznie powiększa się grupa respondentów dostrzegających w swoim otoczeniu osoby dobrowolnie i nieodpłatnie angażujące się na rzecz innych – obecnie stanowią one dwie trzecie badanych (64%, od 2008 roku wzrost o 11 punktów). Prawie połowa ankietowanych widzi taką aktywność wśród swoich znajomych i przyjaciół (47%, od 2008 roku wzrost o 7 punktów), niespełna dwie piąte potwierdza pracę społeczną członków rodziny (37%, wzrost o 4 punkty), jedna trzecia – swojej wspólnoty parafialnej (35%, wzrost o 9 punktów), a jedna czwarta – sąsiadów (27%, wzrost o 5 punktów). O styczności ze społecznikami w szkole lub na uczelni mówi co drugi uczący się respondent (52%, wzrost o 19 punktów), natomiast co czwarty aktywny zawodowo dostrzega zaangażowanie *pro publico bono* swoich współpracowników (26%, wzrost o 3 punkty).

Respondentów deklarujących, że w ich środowisku są ludzie angażujący się w działalność wolontariacką poprosiliśmy, by podali nam ich przybliżoną liczbę. Najwięcej takich osób badani dostrzegają we wspólnocie parafialnej (średnio czternaście osób), mniej – w szkołach i na uczelniach (średnio siedem osób), wśród znajomych i przyjaciół (średnio od pięciu do sześciu osób), w pracy (średnio pięć osób) i w sąsiedztwie (średnio cztery osoby). Zdecydowanie najmniej społeczników zauważano w kręgu rodzinnym (średnio trzy osoby).

Tabela 2

Czy w Pana(i) środowisku, a konkretnie [...] są osoby, o których wiadomo, że dobrowolnie i nieodpłatnie pracują na rzecz swojego środowiska, kościoła, osiedla, wsi lub miasta albo też pracują społecznie na rzecz potrzebujących?	Odsetki odpowiedzi twierdzących wśród ogółu badanych			Jeśli są takie osoby w Pana(i) środowisku, proszę podać w przybliżeniu ich liczbę. Średnia liczba		
	2008	2010	2012	2008	2010	2012
- wśród Pana(i) znajomych, przyjaciół	40	39	47	5,2	5,9	5,5
- w Pana(i) rodzinie	33	34	37	2,3	3,2	2,9
- wśród członków Pana(i) wspólnoty parafialnej	26	28	35	10,6	9,9	14,4
- wśród Pana(i) sąsiadów	22	24	27	3,7	3,7	4,1
- wśród Pana(i) kolegów w pracy	12 (23)*	14 (22)*	15 (26)*	3,3 (3,3)*	4,5 (4,5)*	4,8 (4,6)*
- wśród Pana(i) kolegów w szkole, na uczelni	4 (33)**	8 (55)**	7 (52)**	5,9 (7,0)**	7,3 (9,0)**	7,8 (6,8)**
Ogółem odsetek osób mających kontakt ze społecznikami	53	58	64			

* W nawiasach przedstawiono dane wyłącznie dla osób aktywnych zawodowo

** W nawiasach przedstawiono dane wyłącznie dla uczniów i studentów

Tabela 3

Cechy społeczno-demograficzne	Odsetki badanych deklarujących, że w ich środowisku są osoby, o których wiadomo, że dobrowolnie i nieodpłatnie pracują na rzecz swojego środowiska, kościoła, osiedla, wsi lub miasta albo też pracują społecznie na rzecz potrzebujących
Ogółem	64
Płeć	
Mężczyźni	63
Kobiety	66
Wiek	
18–24 lata	76
25–34	62
35–44	70
45–54	62
55–64	60
65 lat i więcej	60
Miejsce zamieszkania	
Wieś	66
Miasto do 20 tys.	65
20–100 tys.	61
101–500 tys.	61
501 tys. i więcej mieszkańców	68
Wykształcenie	
Podstawowe	52
Zasadnicze zawodowe	60
Średnie	68
Wyższe	78
Grupa społeczno-zawodowa (pracujący)	
Kadra kierownicza, specjaliści z wyższym wykształceniem	79
Średni personel, technicy	73
Pracownicy administracyjno-biurowi	75
Pracownicy usług	65
Robotnicy wykwalifikowani	61
Robotnicy niewykwalifikowani	48
Rolnicy	63
Pracujący na własny rachunek	69
Bierni zawodowo	
Renciści	53
Emeryci	60
Uczniowie i studenci	78
Bezrobotni	53
Dochody na jedną osobę w gospodarstwie domowym	
Do 500 zł	65
501–750 zł	65
751–1000 zł	63
1001–1500 zł	70
Powyżej 1500 zł	75
Ocena warunków materialnych gospodarstwa domowego	
Złe	51
Średnie	63
Dobre	71
Uczestnictwo w praktykach religijnych	
Kilka razy w tygodniu	78
Raz w tygodniu	70
1–2 razy w miesiącu	59
Kilka razy w roku	57
W ogóle nie uczestniczy	56

Tabela 4

Cechy społeczno-demograficzne	Odsetki badanych deklarujących, że w ich otoczeniu są osoby, o których wiadomo, że dobrowolnie i nieodpłatnie pracują na rzecz swojego środowiska, kościoła, osiedla, wsi, miasta lub potrzebujących						Liczebność
	Środowiska:						
	znajomi	rodzina	parafia	sąsiedzi	praca	szkoła, uczelnia	
Ogółem	47	37	35	27	15	7	1058
Płeć							
Mężczyźni	49	35	32	28	17	6	499
Kobiety	45	38	37	26	13	7	559
Miejsce zamieszkania							
Wieś	48	43	47	34	12	4	404
Miasto do 20 tys.	48	36	35	28	16	8	147
20–100 tys.	42	31	29	19	18	8	202
101–500 tys.	40	33	23	19	15	5	173
501 tys. i więcej mieszkańców	56	33	23	25	16	10	132
Wykształcenie							
Podstawowe	33	26	35	21	3	7	244
Zasadnicze zawodowe	44	35	42	31	10	2	259
Średnie	49	40	33	28	14	8	361
Wyższe	63	45	30	28	36	9	194
Grupa społeczno-zawodowa (pracujący)							
Kadra kierownicza, specjaliści z wyższym wykształceniem	68	42	23	26	53	7	93
Średni personel, technicy	49	43	29	30	34	8	45
Pracownicy administracyjno-biurowi	57	35	27	20	34	4	70
Pracownicy usług	49	28	35	31	14	7	75
Robotnicy wykwalifikowani	45	39	37	28	19	3	126
Robotnicy niewykwalifikowani	31	33	28	20	5	0	52
Rolnicy	44	53	50	40	13	5	55
Pracujący na własny rachunek	63	37	43	18	19	3	37
Bierni zawodowo							
Renciści	33	28	35	23	0	0	74
Emeryci	38	34	35	26	2	1	253
Uczniowie i studenci	63	36	42	26	7	52	75
Bezrobotni	38	31	36	40	3	3	62
Dochody na jedną osobę w gospodarstwie domowym							
Do 500 zł	47	40	50	32	8	1	136
501–750 zł	44	38	41	34	11	9	131
751–1000 zł	44	40	32	22	13	5	174
1001–1500 zł	52	36	40	35	14	7	171
Powyżej 1500 zł	59	39	29	24	27	8	185
Ocena warunków materialnych gospodarstwa domowego							
Złe	31	27	35	23	4	1	167
Średnie	42	38	35	27	10	5	455
Dobre	58	39	35	28	23	11	435
Uczestnictwo w praktykach religijnych							
Kilka razy w tygodniu	58	59	67	45	6	6	50
Raz w tygodniu	50	43	47	31	13	6	492
1–2 razy w miesiącu	45	39	30	27	20	11	143
Kilka razy w roku	43	27	20	18	17	5	235
W ogóle nie uczestniczy	38	22	9	19	13	6	138

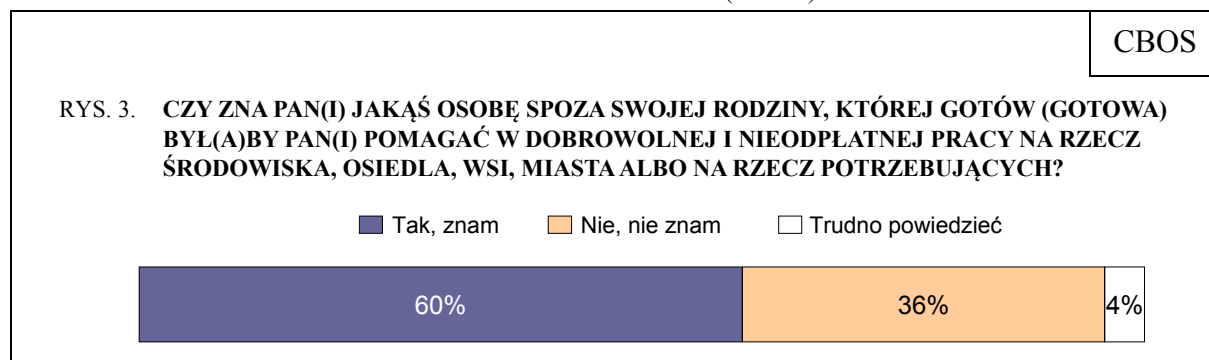
Istotny dla percepcji aktywności otoczenia okazuje się status społeczno-ekonomiczny badanych. Osoby angażujące się dla dobra wspólnego w większym stopniu dostrzegają ankietowani najmłodsi i mający 35–44 lata, respondenci relatywnie lepiej wykształceni, zamożniejsi oraz deklarujący częstszy udział w praktykach religijnych. W grupach społeczno-zawodowych o obecności wolontariuszy w swoim środowisku częściej niż inni mówią badani piastujący wysokie stanowiska, pracownicy administracyjno-biurowi, bądź techniczni, a także uczniowie i studenci.

Rolnicy, osoby żyjące na obszarach wiejskich oraz badani regularnie praktykujący religijnie stosunkowo najczęściej stykają się ze społecznikami w rodzinie, parafii oraz w sąsiedztwie. Lepsza sytuacja materialna, wyższe wykształcenie, wysoka pozycja zawodowa, praca na własny rachunek lub w charakterze administracyjno-biurowym oraz bycie uczniem lub studentem sprzyja dostrzeganiu wolontariuszy w gronie swoich znajomych. Osoby lepiej wykształcone oraz kadra kierownicza i specjaliści częściej niż inni mają kontakty z osobami aktywnymi społecznie w pracy, natomiast uczniowie i studenci wśród koleżanek ze szkoły lub uczelni.

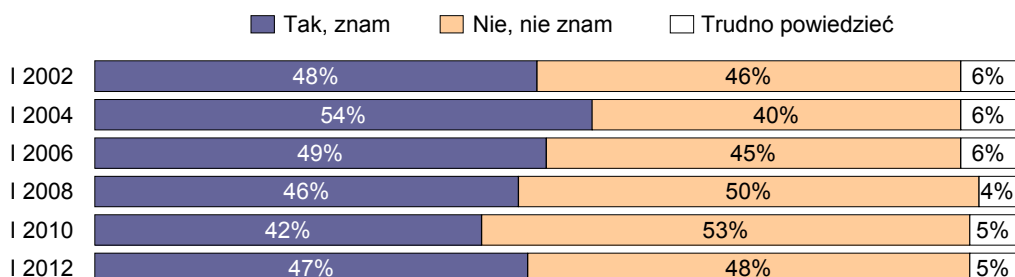
GOTOWOŚĆ DO WSPÓLDZIAŁANIA

Trzy piąte respondentów mających pozarodzinne kontakty z osobami angażującymi się w pracę społeczną (60%) deklaruje gotowość do współdziałania z nimi dla dobra wspólnego. W całym społeczeństwie gotowość pomocy w dobrowolnej i nieodpłatnej pracy na rzecz środowiska, osiedla, wsi, miasta albo na rzecz potrzebujących wyraża niespełna połowa ankietowanych (47%). Ten nieznacznie lepszy niż przed dwoma laty wynik (od 2010 roku wzrost o 5 punktów) przerywa jednocześnie negatywną tendencję zarysowującą się w poprzednich badaniach: w latach 2004–2010 odsetek osób twierdzących, że znają kogoś, z kim mogłyby współpracować w tej dziedzinie systematycznie się zmniejszał.

ODPOWIEDZI RESPONDENTÓW DEKLARUJĄCYCH, ŻE ZNAJĄ JAKĄS OSOBĘ SPOZA RODZINY,
KTÓRA PRACUJE SPOŁECZNIE (N=630)

RYS. 4. CZY ZNA PAN(I) JAKĄS OSOBĘ SPOZA SWOJEJ RODZINY, KTÓREJ GOTÓW (GOTOWA) BYŁ(A)BY PAN(I) POMAGAĆ W DOBROWOLNEJ I NIEODPŁATNEJ PRACY NA RZECZ ŚRODOWISKA, OSIEDLA, WSI, MIASTA ALBO NA RZECZ POTRZEBUJĄCYCH?

Znajomość społeczników, którym respondenci byłiby gotowi pomagać w podejmowanej przez nich działalności jest częstsza wśród osób lepiej wykształconych i korzystniej oceniających własne warunki materialne, a także wysoko wykwalifikowanych specjalistów (70%), wśród badanych pracujących na własnych rachunek (63%), uczniów i studentów (63%) oraz ankietowanych w wieku 18–24 lata (60%) i 35–44 lata (57%). Rzadziej niż pozostali taką gotowość deklarują osoby z wykształceniem podstawowym (34%) oraz mające 65 lat i więcej (32%), w tym emeryci (33%) – zob. tabela aneksowa.

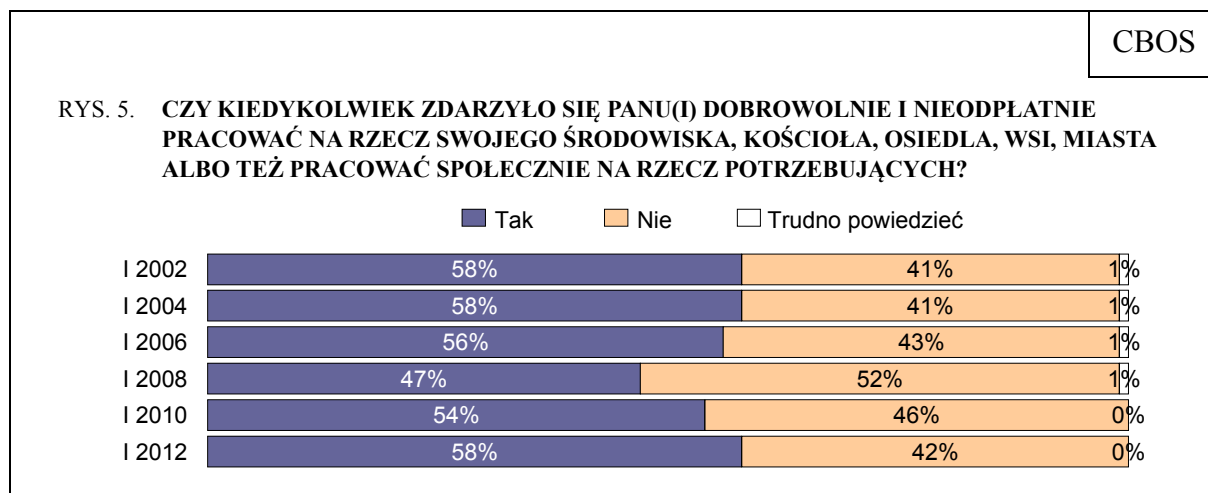
PRACA SPOŁECZNA POLAKÓW

Rozważania nad potencjałem społecznikowskim stanowią jedynie tło opisu działalności wolontariackiej. Kwestią kluczową dla tej problematyki jest zaangażowanie w pracę społeczną – aktywność podejmowana zarówno w dłuższej, jak i w krótkiej perspektywie czasowej. Aktualnym tematem pozostaje także ograniczona znajomość samego pojęcia wolontariatu³; znikoma świadomość tego, że działania, które się podejmowało, były wolontariatem.

³ Por. komunikaty CBOS „Europejski Rok Wolontariatu 2011– podsumowanie”, styczeń 2012 (oprac. N. Hipsz), „Młody, bogaty, wykształcony, religijny – mit polskiego wolontariusza”, maj 2011 (oprac. G. Makowski).

DOŚWIADCZENIA

Do najwyższego w historii naszych badań poziomu powróciło zaangażowanie w pracę społeczną. Obecnie prawie trzy piąte badanych (58%) deklaruje, że zdarzyło im się dobrowolnie i nieodpłatnie pracować na rzecz swojego środowiska, kościoła, osiedla, wsi, miasta albo też pracować społecznie dla potrzebujących.

Doświadczenia w pracy społecznej są zróżnicowane przez cechy socjodemograficzne badanych. Sprzyja im wiek powyżej 34 lat, wyższe wykształcenie, większe zadowolenie z własnej sytuacji materialnej, częstszy udział w praktykach religijnych, wysoka pozycja zawodowa oraz praca na własny rachunek – w rolnictwie lub w innym dziale gospodarki. Najrzadziej zaangażowanie w wolontariat deklarują osoby mające 25–34 lata, badani z wykształceniem podstawowym, robotnicy niewykwalifikowani, renciści, uczniowie i studenci, respondenci niezadowoleni ze swoich warunków materialnych oraz niepraktykujący religijnie.

W porównaniu z ostatnim pomiarem niemal we wszystkich kategoriach społeczno-demograficznych przybyło osób twierdzących, iż zdarzyło im się pracować społecznie. Istotne zmiany *in minus* zanotowaliśmy jedynie w grupie osób najzamożniejszych – uzyskujących dochody na jednego członka gospodarstwa domowego w kwocie przekraczającej 1500 zł (od 2010 roku spadek o 9 punktów) oraz wśród niepraktykujących religijnie (spadek o 9 punktów).

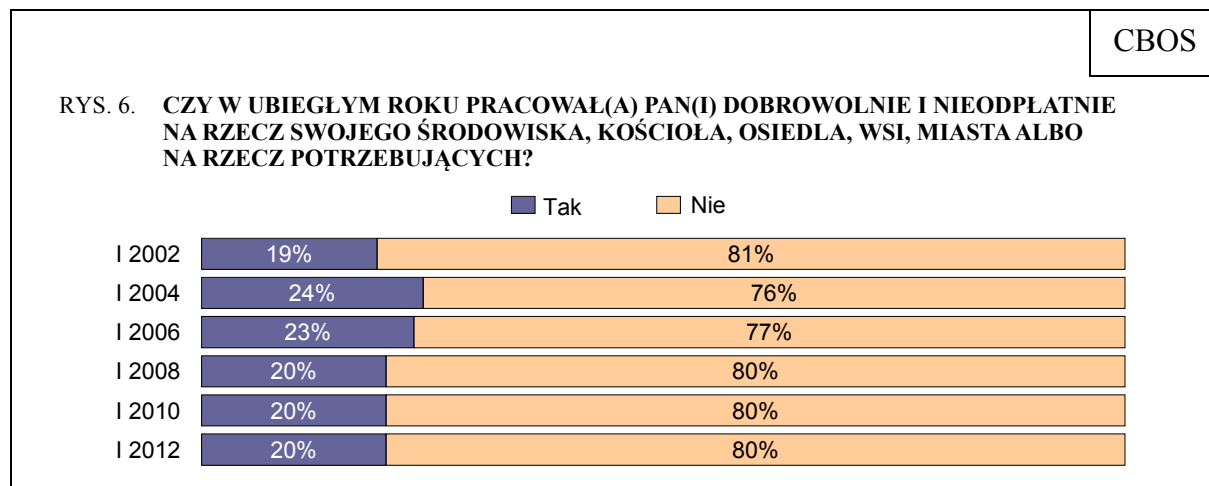
Tabela 5

Cechy społeczno-demograficzne	Odsetki osób deklarujących, że zdarzyło się im dobrowolnie i nieodpłatnie pracować na rzecz swojego środowiska, kościoła, osiedla, wsi lub miasta albo też pracować społecznie na rzecz potrzebujących (według terminów badań)					
	2002	2004	2006	2008	2010	2012
Ogółem	58	58	56	47	54	58
Płeć						
Mężczyźni	65	67	65	49	59	61
Kobiety	52	49	47	45	50	56
Wiek						
18–24 lata	46	53	44	34	50	53
25–34	56	59	52	39	43	49
35–44	65	64	62	48	57	69
45–54	61	56	58	56	58	64
55–64	65	62	66	53	62	59
65 lat i więcej	58	50	53	48	56	58
Miejsce zamieszkania						
Wieś	60	64	62	57	57	63
Miasto do 20 tys.	67	50	46	48	55	57
20–100 tys.	52	51	52	40	47	50
101–500 tys.	55	55	49	41	47	53
501 tys. i więcej mieszkańców	58	59	63	33	65	64
Wykształcenie						
Podstawowe	51	49	49	48	46	44
Zasadnicze zawodowe	59	61	53	44	50	61
Średnie	60	57	60	42	54	59
Wyższe	71	73	68	60	73	73
Grupa społeczno-zawodowa (pracujący)						
Kadra kierownicza, specjaliści z wyższym wykształceniem	65	76	72	65	73	80
Średni personel, technicy	64	63	58	42	68	60
Pracownicy administracyjno-biurowi	61	52	38	40	55	53
Robotnicy wykwalifikowani	63	72	64	44	51	54
Robotnicy niewykwalifikowani	39	55	44	46	41	49
Rolnicy	69	76	65	74	70	67
Pracujący na własny rachunek	72	67	74	61	64	81
Bierni zawodowo						
Renciści	57	57	51	45	49	50
Emeryci	62	49	58	47	58	57
Uczniowie i studenci	58	56	43	31	57	51
Bezrobotni	44	52	53	37	34	56
Gospodynie domowe i inni	58	28	56	46	34	62
Dochody na jedną osobę w gospodarstwie domowym (w nawiasach przedziały dochodów stosowane w poprzednich latach)						
Do 500 (do 300, do 299) zł	45	56	56	52	55	62
501–750 (301–500, 300–399) zł	59	66	60	45	57	59
751–1000 (501–900, 400–599) zł	63	56	60	50	52	61
1001–1500 (901–1200, 600–800) zł	63	60	69	47	51	65
Powyżej 1500 (1200 zł)	67	62	78	57	70	61
Ocena warunków materialnych gospodarstwa domowego						
Złe	54	55	53	49	53	51
Średnie	58	57	55	44	50	56
Dobre	65	62	60	49	59	63
Uczestnictwo w praktykach religijnych						
Kilka razy w tygodniu	73	68	72	63	72	71
Raz w tygodniu	61	60	56	50	56	62
1–2 razy w miesiącu	55	54	58	45	50	57
Kilka razy w roku	54	56	53	43	46	55
W ogóle nie uczestniczy	48	46	40	29	56	47
*Ze względu na ograniczoną liczebność próby zmiany zachodzące w poszczególnych grupach (zwłaszcza tych mniej licznych – patrz liczebności w tabeli 3) należy traktować z dużą ostrożnością						

Styczeniowe deklaracje należą do najkorzystniejszych w historii naszych badań – w większości grup społecznych są one lepsze niż w latach wcześniejszych (możemy też mówić o prawie ogólnospołecznym wzroście wskaźnika w stosunku do wartości z roku 2008). Obecnie odnotowujemy najwyższy poziom zaangażowania w pracę społeczną osób niemal we wszystkich kategoriach wiekowych (poza badanymi w wieku 25–34 lata oraz 55–64 lata), wśród kobiet, respondentów z wykształceniem zasadniczym zawodowym i wyższym, wśród wysoko wykwalifikowanych specjalistów, prowadzących własną działalność poza rolnictwem, badanych najuboższych, a także regularnie praktykujących religijnie. W ciągu ostatnich lat nie wzrosło zaangażowanie *pro publico bono* osób legitymujących się wykształceniem podstawowym, niezadowolonych ze swojej sytuacji materialnej, a także – dość aktywnych społecznie – ankietowanych uzyskujących najwyższe dochody *per capita* i rolników.

ZAANGAŻOWANIE W WOLONTARIAT W 2011 ROKU

Co piąty ankietowany (20%) twierdzi, że w 2011 roku dobrowolnie i nieodpłatnie pracował na rzecz dobra wspólnego lub potrzebujących. Podobnie jak w latach ubiegłych zdecydowana większość respondentów (80%) przyznaje, że w ostatnim czasie nie podejmowała takiej działalności.

Ponadprzeciętną aktywność społeczną deklarują osoby w wieku 35–54 lata, żyjące w mniejszych miejscowościach – przede wszystkim na wsiach, legitymujące się wykształceniem wyższym i zasadniczym zawodowym, częściej praktykujące religijnie, z jednej strony mające najtrudniejszą sytuację finansową, z drugiej zaś – bardziej zadowolone ze swoich warunków materialnych. W grupach zawodowych są to przede wszystkim kadra kierownicza i specjaliści oraz rolnicy.

Tabela 6

Cechy społeczno-demograficzne	Odsetki osób deklarujących, że w ubiegłym roku zdarzyło się im dobrowolnie i nieodpłatnie pracować na rzecz swojego środowiska, kościoła, osiedla, wsi lub miasta albo też pracować społecznie na rzecz potrzebujących (według terminów badań)		
	2010	2012	Różnica (2012–2010)
Ogółem	20	20	0
Płeć			
Mężczyźni	21	19	-2
Kobiety	19	22	+3
Wiek			
18–24 lata	24	20	-4
25–34	20	17	-3
35–44	26	28	+2
45–54	22	25	+3
55–64	22	18	-4
65 lat i więcej	7	15	+8
Miejsce zamieszkania			
Wieś	23	26	+3
Miasto do 20 tys.	18	22	+4
20–100 tys.	15	17	+2
101–500 tys.	18	17	-1
501 tys. i więcej mieszkańców	20	9	-11
Wykształcenie			
Podstawowe	17	11	-6
Zasadnicze zawodowe	20	26	+6
Średnie	20	16	-4
Wyższe	25	32	+7
Grupa społeczno-zawodowa (pracujący)			
Kadra kierownicza, specjaliści z wyższym wykształceniem	33	41	+8
Średni personel, technicy	23	14	-9
Pracownicy administracyjno-biurowi	18	17	-1
Pracownicy usług	18	21	+3
Robotnicy wykwalifikowani	18	15	-3
Robotnicy niewykwalifikowani	16	20	+4
Rolnicy	40	36	-4
Pracujący na własny rachunek	22	15	-7
Bierni zawodowo			
Renciści	13	15	+2
Emeryci	14	15	+1
Uczniowie i studenci	28	20	-8
Bezrobotni	7	20	+13
Gospodynie domowe i inni	11	26	+15
Dochody na jedną osobę w gospodarstwie domowym			
Do 500 zł	19	27	+8
501–750 zł	22	21	-1
751–1000 zł	15	18	+3
1001–1500 zł	19	20	+1
Powyżej 1500 zł	18	18	0
Ocena warunków materialnych gospodarstwa domowego			
Złe	15	15	0
Średnie	17	18	+1
Dobre	24	24	0
Uczestnictwo w praktykach religijnych			
Kilka razy w tygodniu	29	40	+11
Raz w tygodniu	22	25	+3
1–2 razy w miesiącu	18	20	+2
Kilka razy w roku	14	12	-2
W ogóle nie uczestniczy	15	10	-5

*Ze względu na ograniczoną liczebność próby zmiany zachodzące w poszczególnych grupach (zwłaszcza tych mniej licznych – patrz liczebności w tabeli 3) należy traktować z dużą ostrożnością

Wprawdzie zaangażowanie obywatelskie Polaków utrzymuje się na poziomie sprzed dwóch lat, nie można jednak mówić o jego stabilności w poszczególnych kategoriach społecznych. W ciągu tego czasu przybyło pracujących społecznie wśród badanych najstarszych – mających 65 lat i więcej, osób z wykształceniem wyższym i zasadniczym zawodowym, wśród gospodyń domowych, bezrobotnych, pracowników wyższego szczebla i ankietowanych najgorzej sytuowanych. Od 2010 roku umocniło się też zaangażowanie respondentów regularnie praktykujących religijnie oraz żyjących w mniejszych miejscowościach, natomiast osłabło – badanych rzadziej uczestniczących w spotkaniach religijnych, bądź w ogóle niebiorących w nich udziału, osób mieszkających w dużych aglomeracjach, respondentów najslabiej wykształconych, a także uczniów i studentów oraz średniego personelu i techników.

Osoby, które w ubiegłym roku podejmowały się dobrowolnej i nieodpłatnej pracy na rzecz dobra wspólnego, bądź potrzebujących spytaliśmy ile czasu temu poświęciły. Przeważająca część badanych (63%) pracowała społecznie mniej niż dwa tygodnie, w tym połowa (48%) krócej niż siedem dni, co szósty (16%) trzy tygodnie, bądź więcej, a porównywalna grupa (16%) nie umiała jednoznacznie określić liczby takich dni. Aktywny społecznie Polak przepracował *pro publico bono* średnio nieco ponad dwa tygodnie (16 dni) – to mniej niż w poprzednich latach, kiedy jednocześnie więcej osób potrafiło oszacować czas poświęcony na bezinteresowną pracę na rzecz swojego środowiska lub potrzebujących.

Tabela 7

Ile w ubiegłym roku było takich dni, kiedy pracował(a) Pan(i) społecznie?	Wskazania osób, które pracowały społecznie w roku poprzedzającym badanie											
	I 2002 (N=183)		I 2004 (N=256)		I 2006 (N=233)		I 2008 (N=176)		I 2010 (N=192)		I 2012 (N=213)	
	w procentach											
Od 1 do 6 dni	43	67	49	71	50	70	50	73	56	67	48	63
Od 7 do 13 dni	24		22		20		23		11		15	
Od 14 do 20 dni	15	32	9	29	7	28	10	25	10	26	5	21
21 dni i więcej	17		20		21		15		16		16	
Trudno powiedzieć	1		0		2		2		7		16	
Liczba dni średnio*	18		20		21		22		24		16	

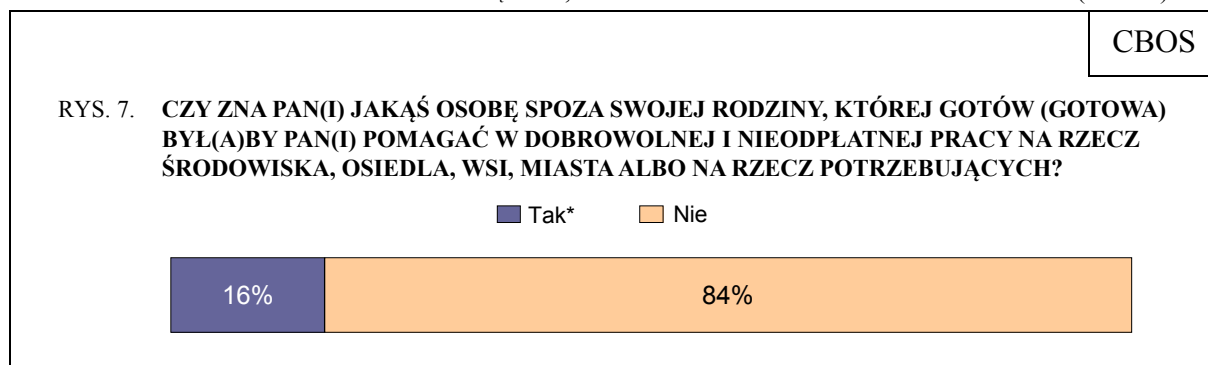
* Z pominięciem „trudno powiedzieć”

Tylko nieliczni pracujący w ubiegłym roku społecznie (16%) mieli świadomość, że ich aktywność była formą wolontariatu. Ogólnie, swoje zaangażowanie w wolontariat deklaruje 5% Polaków – częściej osoby młode, lepiej wykształcone, bardziej zadowolone ze swoich

warunków materialnych i silniej zaangażowane religijnie. Świadomości, że podejmowana praca społeczna była wolontariatem, sprzyja wysoka pozycja zawodowa i nauka w szkole lub na studiach – o tym, że w 2011 roku pracowali w charakterze wolontariusza częściej mówią wysoko wykwalifikowani specjaliści i kadra zarządzająca (15%) oraz uczniowie i studenci (15%) – zob. tabela aneksowa.

ODPOWIEDZI RESPONDENTÓW DEKLARUJĄCYCH, ŻE W UBIEGLYM ROKU PRACOWALI SPOŁECZNIE (N=212)

* Połączono odpowiedzi: „tylko raz”, „tak, kilka razy”, „tak, wiele razy”

Tabela 8

Czy w minionym roku pracował(a) Pan(i) jako wolontariusz(ka)?	Wskazania respondentów według terminów badań									
	2007		2008		2009		2010		2012	
	w procentach									
Tak, wiele razy	2		1		1		2		2	
Tak, kilka razy	1	4	2	5	2	5	2	6	2	5
Tylko raz	1		2		2		2		1	
Nie	96		95		95		94		95	

★

★

★

Wyniki naszego najnowszego pomiaru są dość ambiwalentne. Z jednej bowiem strony w społeczeństwie umacnia się wiara w skuteczność działań podejmowanych wspólnie, a także zwiększa dostępność wzorców sprzyjających upowszechnianiu takiej aktywności, z drugiej jednak nie wzrasta poziom zaangażowania w wolontariat – tylko co piąty dorosły Polak deklaruje, iż w minionym roku podejmował się dobrowolnej i nieodpłatnej pracy na rzecz dobra wspólnego, czy potrzebujących.

Dość zaskakujący jest kierunek zmian profilu społeczno-demograficznego społecznika – osoby wierzącej w sens współpracy i, przede wszystkim, pracującej społecznie w 2011 roku. Choć w dalszym ciągu takie przekonania i działania pozostają domeną osób dobrze wykształconych i regularnie praktykujących religijnie, ankietowanych mających wysoką pozycję zawodową oraz rolników, to w najnowszym badaniu częściej niż przed dwoma laty pracę w charakterze wolontariusza deklarowali respondenci najgorzej sytuowani i bezrobotni, natomiast rzadziej – mieszkańcy dużych aglomeracji i ankietowani najmłodszy, w tym uczniowie i studenci.

Opracowała
Natalia HIPSZ